

УДК 371.26

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-2-47>

Світлана ЛОТОШНІКОВА,

orcid.org/0009-0008-1608-7792

*старший викладач кафедри авіаційно англійської мови
Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
(Харків, Україна) sweetla959@gmail.com*

Ігор ШУТЕНКО,

orcid.org/0000-0002-6884-7529

*доцент кафедри іноземних мов
Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
(Харків, Україна) igshuko@yahoo.com*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗРОБКИ МОВНИХ ТЕСТІВ У ВІЙСЬКОВОМУ КОНТЕКСТІ

У роботі надаються обґрунтування необхідності та важливості об'єктивного мовного тестування військового персоналу в Україні. Стаття висвітлює актуальні виклики у сфері мовного тестування військових та окреслює можливі шляхи їх подолання для досягнення оперативної сумісності з арміями країн НАТО. У статті розглядаються деякі проблеми та можливі рішення, пов'язані з розробкою, проведенням та стандартизацією тестів з іноземної мови для військовослужбовців Збройних Сил України відповідно до вимог STANAG 6001. У контексті сучасного збройного конфлікту та активної співпраці, зокрема в межах інтеграції України до стандартів НАТО, питання мовної підготовки набуває особливої актуальності. Однією із ключових проблем постає розбіжність результатів мовного тестування в мовних центрах українських вищих військових навчальних закладах з результатами повторного тестування, яке проводиться за межами України. Такі розбіжності обумовлені не тільки різним базовим рівнем тих, хто проходить мовну підготовку та тестування, або змістом та якістю мовного курсу, а також певними труднощами, з якими стикаються фахівці, які розробляють тести. Стаття надає стислий аналіз проблем, які мають бути враховані центрами мовного тестування військових, серед яких – використання застарілих тестових матеріалів, нестача кваліфікованих кадрів, технічні та організаційні обмеження, а також фактори, що впливають на валідність і надійність тестів. Визначено напрями вдосконалення процесу тестування: оновлення матеріалів з урахуванням принципів вибору тестових матеріалів та їх відповідності рівню тесту, ретельна розробка питань, варіантів відповідей та дистракторів згідно з вимогами тесту STANAG 6001, підвищення рівня надійності та валідності тестів за допомогою апробації (пілотування) тестів, підвищення кваліфікації персоналу, використання сучасних технологій та автоматизованих систем оцінювання.

Ключові слова: мовне тестування, іноземна мова, STANAG 6001, військовий персонал.

Svitlana LOTOSHNIKOVA,

orcid.org/0009-0008-1608-7792

*Senior Lecturer at the Department of Aviation English
Kharkiv National Air Force University
(Kharkiv, Ukraine) sweetla959@gmail.com*

Igor SHUTENKO,

orcid.org/0000-0002-6884-7529

*Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Kharkiv National Air Force University
(Kharkiv, Ukraine) igshuko@yahoo.com*

SOME PROBLEMATIC ISSUES OF LANGUAGE TEST DEVELOPMENT IN THE MILITARY CONTEXT

The paper provides a rationale for the need and importance of objective language testing of military personnel in Ukraine. The article highlights the current challenges in the field of language testing of the military and outlines possible ways to overcome them in order to achieve interoperability with NATO armies. The article discusses some of the problems and possible solutions associated with the development, conduct and standardization of foreign language tests for the military personnel of the Armed Forces of Ukraine in accordance with the requirements of STANAG 6001. In the context

of the current armed conflict and active international cooperation, in particular within the framework of Ukraine's integration into NATO standards, the issue of language training seems to be quite relevant. One of the key problems is the discrepancy between the results of language testing at language centers of Ukrainian higher military educational institutions and the results of retesting conducted outside Ukraine. Such discrepancies are caused not only by the different basic level of those undergoing language training and testing, or the content and quality of the language course, but also by certain difficulties faced by the specialists who develop the tests. The article provides a brief analysis of the problems that should be taken into account by language testing centers, including the use of outdated test materials, lack of qualified personnel, technical and organizational limitations, as well as factors affecting the validity and reliability of testing. The following directions for improving the testing process are identified: updating the materials taking into account the principles of selecting test materials and their correspondence to the test level, careful development of questions, answer options and distractors in accordance with the requirements of the STANAG 6001 test, increasing the level of reliability and validity of tests through testing (piloting) of tests, professional development of testers, use of modern technologies and automated assessment systems.

Key words: language testing, foreign language, STANAG 6001, military personnel.

Постановка проблеми. Останніми роками науково-технічний прогрес змінив сучасне поле бою, породивши нові системи озброєння, тактику та стратегію ведення бойових дій. Окрім викликів, пов'язаних з новими засобами і методами ведення війни, українські військові стикаються зі зростаючою необхідністю покладатися на свої мовні навички під час опанування новою технікою закордоном, а також під час участі у міжнародних заходах, які мають не меті вдосконалити співробітництво України та країн-союзників у військово-технічній галузі. Для досягнення успіху у міжнародному середовищі подолання проблеми спілкування та мовного розриву є обов'язковою умовою, оскільки це сприяє створенню і зміцненню оперативної сумісності із країнами-членами НАТО. Україна розробила документ «Військові стандарти, що прийняті у рамках Програми робіт із військової стандартизації на 2024–2026 роки», у якому надаються рівні мовленнєвої компетенції відповідно вимогам STANAG 6001. Цей стандарт був прийнятий з метою узгодження вимог щодо рівнів володіння мовою під час призначення міжнародного персоналу; обліку та звітування шляхом міжнародного листування, заходів, які потребують володіння мовою тощо. Хоча програми мовної підготовки спрямовані на досягнення військовими відповідного рівня володіння іноземною мовою (а саме рівень 2222 за шкалою STANAG 6001), не завжди вдається отримати результат, який відповідає зазначеним критеріям. Не всі військові можуть підтвердити свій мовленнєвий рівень, який отримують під час складання екзамену, під час тестування за кордоном за рівнями STANAG 6001. В результаті цього, персонал ЗСУ змушений проходити повторний курс навчання та повторне тестування, і тільки після цього отримує дозвіл на участь у військових проєктах. Проблема постає не тільки в якості викладання, робочих навчальних програм, а також в якості тестів на СМР, які розробляються фахівцями центрів мовної підготовки

та тестування військових за критеріями STANAG 6001. Треба зазначити, щоб під час розробки тестів та їх практичного проведення ці центри стикаються із низкою проблемних питань, серед яких можна виділити організаційно-методичні проблеми та практичні труднощі. До першого типу проблем можна віднести використання застарілих або неефективних тестових матеріалів, недостатність кваліфікованих фахівців для проведення тестування, проблеми технічного забезпечення, другий тип охоплює різний рівень базових знань у кандидатів, психологічний фактор, місце проведення тестів, що і призводить до відмінності між реальним мовленнєвим рівнем та тестовими результатами.

Аналіз досліджень. Дослідженням критеріїв, методик розробки і використання тестів за стандартами STANAG 6001 в Україні займається низка науковців та установ, зокрема в рамках проєкту Computer Adaptive Language Testing (CALT), ініційованого у 2019 році. Національний університет оборони України імені Івана Черняховського – головна установа, що координує проєкт CALT, а Навчально-науковий центр іноземних мов – займається розробкою мовних тестів з чотирьох видів мовленнєвої діяльності відповідно до стандарту STANAG 6001. Нещодавно до процесу розробки тестів долучився мовний центр Харківського національного університету Повітряних Сил, який вже багато років проводить мовне тестування військових щодо володіння іноземною мовою. Серед вітчизняних дослідників з цього питання можна виділити Вікторію Крикун – авторку концепції CALT, начальницю секції наукових досліджень мовного тестування, Наталію Тарасенко – експертку з предметної області, Юлію Гришук – співавторку досліджень з валідності та надійності мовних тестів та ін. Серед іноземних установ провідну роль виконує BILC (Bureau for International Language Coordination), який є головним координаційним органом НАТО з мовної

стандартизації. Він організовує щорічні семінари та публікує методичні рекомендації щодо тестування за STANAG 6001. Наприклад, у 2024 році було опубліковано документ «Best Practices in STANAG 6001 Testing», який містить рекомендації для розробників тестів та оцінювачів. Центр PLTCE (Partner Language Training Center Europe) проводить курси з мовного тестування, зокрема Language Testing Seminar (LTS), який спрямований на уніфікацію застосування STANAG 6001 та розробку інструментів оцінювання. Робота цих організацій базується на основних принципах побудови тестів та проведення тестування, які зазначені в роботах таких провідних вчених, як Артур Г'юз, автор книги «Тестування для вчителів іноземних мов», яка є досить популярним ресурсом для розробників мовних тестів, Лайл Бахман – провідний дослідник у галузі мовного оцінювання, відомий своїми працями «Фундаментальні міркування щодо мовного тестування» та «Мовне оцінювання на практиці», в яких представлено моделі комунікативних мовних здібностей, Тім Макнамара – провідний експерт у галузі мовного тестування, зокрема в теорії валідності та соціальних аспектах оцінювання, Уте Кнох – директор дослідницького центру мовного тестування при Мельбурнському університеті, що спеціалізується на валідації тестів.

Мета статті – визначити основні проблеми, з якими стикаються розробники тестів, що вимірюють рівень володіння іноземною мовою військовим персоналом в Україні, обговорити особливості проведення тестування в умовах війни, окреслити можливі шляхи подолання сучасних труднощів розробки, адміністрування та стандартизації тестів з іноземної мови для військових.

Виклад основного матеріалу. Тестування є важливим компонентом у програмах вивчення іноземних мов. Це відбувається з кількох причин. По-перше, викладачі іноземних мов систематично тестують своїх студентів, щоб оцінити їхню успішність і досягнення в процесі навчання. На основі результатів тестування викладачі приймають рішення, які впливають на подальший прогрес своїх студентів. Наприклад, вони вирішують, чи засвоїли учні матеріал, за яким їх тестували, або чи потрібно вжити заходів, щоб допомогти тим, чиї результати є проблемними. У даній статті ми розглянемо інший тип тесту, який вимірює не рівень засвоєння навчального матеріалу, а загальний рівень володіння мовою. У військовому контексті таким тестом являється тест на СМР, який повинен відповідати критеріям та дескрипторам стандартизованого тесту НАТО мовної компетен-

ції (STANAG 6001). Мінімальний рівень володіння мовою, необхідний для військовослужбовців ЗСУ згідно з керівними документами це рівень 2 за кожною мовленнєвою навичкою (тобто 2222 згідно з дескрипторами STANAG 6001). Такий рівень є необхідним для розбудови оперативної сумісності зі збройними силами країн-членів НАТО.

Важливо усвідомити, що результати визначення рівня мовної підготовки військового персоналу в Збройних Силах України залежить не тільки від навчальної програми, якості та методики проведення навчальних занять, а також від тестових матеріалів, процедури проведення тестів та деяких інших факторів. Попре те, що тести на СМР мають чіткі цілі, структуру, дескриптори та методику проведення тестування, розробники тестів у мовних центрах вищих військових закладів в Україні стикаються з певними проблемами. Розглянемо деякі із них.

Використання адаптованих та неактуальних матеріалів у завданнях тесту. Розробка якісного тесту є доволі трудомісткою процедурою, яка потребує залучення високоякісних працівників, здатних підібрати відповідні матеріали та розробити такі завдання, які б відповідали критеріям сучасних тестів STANAG 6001. Згідно з вимогами цього тесту усі матеріали (незалежно від рівня тесту) повинні бути автентичними за походженням та актуальними за змістом. Адаптація матеріалів до рівня тих, хто тестується допускається, але вона повинна бути мінімальною, оскільки цей тест вимірює здатність застосовувати мову в реальному загальному або професійному середовищі. Це викликає певні труднощі під час вибору текстів для читання та аудіювання (особливо для тестування на перший та другий рівень) тому що, автентичні тексти зазвичай відповідають більш високому рівню. Одним із шляхів вирішення такої проблеми є часткова адаптація оригінальних тестових або аудіо зразків. Це можна зробити за допомогою сучасних технологій, штучного інтелекту тощо.

Розробка неякісних завдань за ретельно відібраними та якісними тестовими матеріалами.

Навіть коли обрані матеріали для тестів відповідають основним критеріям, з метою складання валідного та надійного тесту робота над питаннями до текстових та аудіо зразків повинна проводитись дуже ретельно. Питання, варіанти відповідей та дистрактори повинні відповідати певним вимогам (рівень мови та структура питання мають відповідати рівню тесту, не містити прямих підказок, мінімізувати вірогідність вгадати відповідь методом виключення та ін.). Під час складання питань

з усного мовлення треба враховувати тематику, вік та особливості цільової аудиторії. Питання повинні бути обрані таким чином, щоб вони сприяли основній цілі тесту, а саме визначення рівня з усного мовлення. Ці питання можуть бути спрямовані на перевірку здібностей спілкуватись як за загальними побутовими темами (для рівня 1), так і за професійними (для рівня 2 та 3). Зразки для тестування писемного мовлення повинні відповідати реальним ситуаціям, у яких буде залучатися ця навичка відповідно до рівня складності, тобто від написання простого короткого текстового повідомлення за повсякденною тематикою (для рівня 1) до складання рапортів, або офіційних листів (для рівня 2). Щоб забезпечити коректні, правильно побудовані питання, необхідно не тільки залучати до цього процесу високо кваліфікаційних працівників, але й забезпечити командну роботу, провести пілотування тестів як на носіях мови, так і на цільовій аудиторії.

Забезпечення валідності та надійності тестів.

Існує шість якостей, які роблять тест корисним (Bachman L., 1990). Це: *надійність, конструктивна валідність, автентичність, інтерактивність, вплив і практичність*. Тест є надійним, якщо той, хто проходить проходить той самий або подібний тест більше одного разу, показує подібні результати. Для того, щоб мати змогу розробляти тести, які дозволять викладачам робити правильні висновки щодо мовних здібностей своїх студентів, вони повинні бути обізнані з факторами, що впливають на надійність тестів. До цих факторів відноситься навколишнє середовище, адміністративні процедури, психологічні або фізіологічні проблеми учасників тестування (Bachman L., Palmer A., 1996). Зрозуміло, що в умовах війни, постійного стресу, некомфортних умовах написання тесту буває досить складно забезпечити його надійність. Бойові дії обмежують можливість організованого збору особового складу для тестування, підвищується рівень стресу та втоми, що впливає на результати тестування. Треба ретельно обирати час, місце проведення, інформаційне оточення, рівень ознайомленості тих, хто тестується з типами завдань тесту. Тест має валідність, коли він відповідає мовним навичкам або структурам, які він має намір виміряти (Hughes, 1992). Стрес та емоційний стан тих, хто тестується, може впливати на концентрацію, пам'ять та здатність демонструвати реальні знання під час тестування. Це знижує конструктивну валідність (відповідність між знаннями та результатами тесту). Розробники тес-

тів повинні розуміти наскільки ці питання впливають на процес проведення тестів, і, що більше, намагатися застосовувати ці знання при розробці тестів для персоналу ЗС України.

Недостатність кваліфікованих фахівців для проведення тестування.

Як ми бачимо, процес розробки та проведення тестів є доволі складним і вимагає професійного підходу. Водночас, враховуючи той факт, що вищі навчальні заклади в Україні не відокремлюють розробку тестів в окрему спеціалізацію у вищих навчальних закладах, мовні центри стикаються з браком фахівців. Фактично цю роботу виконують викладачі, перекладачі, наукові співробітники тощо. Цю проблему можна вирішити за допомогою курсів підвищення кваліфікації, міжнародних семінарів з питань стандартизованого тестування, використання комп'ютеризованих систем тестування (CALT).

Висновки. Підсумовуючи зазначене, можемо констатувати, що володіння на високому фаховому рівні іноземними мовами, насамперед англійською, – це обов'язкова складова професійної компетентності військовослужбовців Збройних Сил (ЗС) України, одна з головних умов їх кар'єрного зростання (Андріянова Н., 2020). Тестування як компонент освітнього процесу у вивченні іноземних мов відіграє ключову роль у визначенні рівня мовної підготовки, зокрема у військовому контексті. Тест на СМР, побудований відповідно до стандартів STANAG 6001, забезпечує об'єктивне вимірювання мовної компетенції військовослужбовців та є важливим інструментом досягнення оперативної сумісності з країнами-членами НАТО. Попри чітко окреслені стандарти і методологію, процес розробки та проведення тестів стикається з низкою викликів: використанням неактуальних або надмірно адаптованих матеріалів, складанням неякісних завдань, труднощами із забезпеченням валідності та надійності тестів, а також браком кваліфікованих спеціалістів. Для подолання цих проблем необхідно впроваджувати сучасні підходи, зокрема автоматизацію окремих етапів тестування, використання штучного інтелекту, а також систематичне підвищення кваліфікації персоналу через участь у відповідних освітніх заходах. Якісне тестування можливе лише за умови тісної співпраці викладачів, розробників тестів, дослідників та адміністрації, що дозволить не лише покращити сам процес оцінювання, а й забезпечити високу якість мовної підготовки військового персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bachman L. F. Fundamental considerations in language testing. Oxford University Press, 1990. P.408.
2. Bachman L. F., Palmer A. S. Language testing in practice: Designing and developing useful language tests. Oxford University Press, 1996. P.384.
3. Hughes A. Testing for language teachers. Cambridge University Press, 2013. P.264.
4. Андріянова Н. Вільне володіння англійською мовою військовослужбовців Збройних Сил України – запорука сильної європейської армії. Військова освіта. Київ, 2020. Вип. 1(41). С. 18–24.
5. Grant G. A guide to language testing: Development, evaluation, research. Heinle & Heinle Press, 1987. P. 198.
6. Колос К. Основні компоненти комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти. Збірник матеріалів звітної конференції ІТЗН НАПН України. Київ, 2013. С. 170–175.
7. Семененко Л., Целіщев І., Поливода М. Основні методичні особливості еволюції викладання іноземних мов у вищих військових навчальних закладах (аналіз та оцінка їх ефективності в період 1950–2017 рр.). Збірник наукових праць Військової академії. Одеса. 2017. Вип. 2(8). С. 178–186.
8. Ткачук П. Мовна підготовка військових фахівців – поступ на шляху до євроінтеграції. Вісник Національного університету Львівська політехніка. 2006. Львів. Вип. 572. С. 113–116.
9. Шульга Т. М. Тестування як засіб контролю навчальних досягнень студентів з іноземної мови. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Житомир. 2011. Вип. 56. С. 236–239.

REFERENCES

1. Bachman L. (1980) Fundamental considerations in language testing. Oxford University Press, P. 408.
2. Bachman L. F., Palmer A. S. (1996) Language testing in practice: Designing and developing useful language tests. Oxford University Press, P. 384.
3. Hughes A. (2013) Testing for language teachers. Cambridge University Press. P. 264.
4. Andriianova N. (2020) Vilne volodinnia anhliiskoiu movoiu viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy – zaporuka sylnoi yevropeiskoi armii. [Fluency in English of the Armed Forces of Ukraine as the key to a strong European army]. Viiskova osvita, 1(41). 18–24.
5. Grant G. (1987) A guide to language testing: Development, evaluation, research. Heinle & Heinle Press. P. 198.
6. Kolos K. (2013) Osnovni komponenty kompiuterno oriietovanoho navchalnoho seredovyscha zakladu pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity. [The main components of computer-oriented learning environment of postgraduate pedagogical education]. Zbirnyk materialiv zvitnoi konferentsii IITZN NAPN Ukrainy. 170–175. [in Ukrainian].
7. Semenenko L., Tselishchev I., Polyvoda M. (2017) Osnovni metodychni osoblyvosti evoliutsii vykladannia inozemnykh mov u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh. [The main methodological features of the evolution of foreign language teaching in higher military educational institutions (analysis and evaluation of their effectiveness in the period 1950-2017)], 2. 178–186. [in Ukrainian].
8. Tkachuk P. (2006) Movna pidhotovka viiskovykh fakhivtsiv – postup na shliakhu do yevrointehratsii. [Language training of military specialists is a step towards European integration]. Visnyk Natsionalnoho universytetu Lvivska politekhnika, 572. 113–116. [in Ukrainian].
9. Shulha T. M. (2011.) Testuvannia yak zasib kontroliu navchalnykh dosiahnen studentiv z inozemnoi movy. [Testing as a means of monitoring students' learning achievements in a foreign language]. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka, 56. 236–239. [in Ukrainian].